

**Marek Mierosławski, Z.
Polak, Dorota
Stabrowska, Sławomir
Roszyk, Ryszard Cędrowski, Andrzej
Gołębniak**

Pułtusk, woj. ciechanowskie. Zamek

Informator Archeologiczny : badania 17, 208-209

1983

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

- Prawdopodobnie z tego wykopu pochodzi odnaleziony srebro dukat miasta Zwolle z 1634 r.
2. Stawowisko ul. Piotra Skargi 31 - sadzór nad robotami ziemnymi - fragmenty zabudowy drewnianej, resztki płytów oddzielających działki budowlane oraz dwie studnie drewniane z XVI i XVII w.
  3. Stawowisko ul. Wolności 1-7, Piotra Skargi 31-35 - sadzór nad robotami na tyłach obecnych budynków związanymi z budową kanału centralnego ogrzewania. Zabudowa drewniana IV-XVII w, granice działek - płyty oraz dwie studnie: Wolności 7, drewniana, ze śladami napraw - XVI wiek - zespół zabytków ze szkła, talerze i garnki glazowane i druga studnia, z Piotra Skargi 35 o innej konstrukcji niż spotykane do tej pory przy budowie studni w Pułtusku konstrukcja wiekowa ze obłup, głęboko wkopana w piasek osłowy. Zasypano ją rumoszem: przepalną polepą i dużą ilością fragmentów płytowych kafli piścowych. Datowana wstępnie na wiek XVII-ty.
  4. Stawowisko - Plac Zjednoczenia błąk Domu Kultury - sadzór nad budową wodociągu. Brak śladów zabudowy. Natrafiono na warstwy powodziowe, nasypkowe z XVI w, oraz fragmenty bruku kamiennego z XVII /7/ wieku. Miejsce to znajdowało się w wieku XVI przy moście naprzeciw bramy miejskiej.
  5. Miejski mur obronny i kolegium jezuitów - odsłonięto dalsze partie muru obok Bramy I oraz koło zakrytą kolumnadę p.w. św. Piotra i Pawła. W sąsiedztwie zachowany jest jednolity moduł budowy muru. Przy zakrytym murze wykonano otwór na wylot kanału ściętego związanego z kolegium. Zachował się także w tym miejscu bruk kamienny ułożony po wewnętrznej stronie muru. Odsłonięto dalsze partie fundamentów dobudowanego od strony południowej skrzydła kolegium. Prowadzi do niego wejście od zachodu. Plac przed wejściem wybrukowany był najimi polnymi kamieniami. W trakcie badań odsłonięto fundamenty kolegium benedyktyńskiego wybudowanego w XIX wieku. Fundamenty te wykonane z kamienia, cegły i zaprawy wapiennej stawiano na ruszcie z bali dębowych, których dolne warstwy ułożone zostały wzdłuż fundamentu, górna natomiast w poprzek.
  6. Sektor A - stawowisko ze tyłach budynków plebanii przy kolegiackiej w ogrodach od strony zachodniej. Wytyczono wykopy mające za zadanie lokalizację muru miejskiego w tym rejonie. Jednak poza odakowaniem kilku kolejnych faz umocnień brzegowych /od XV?-XVI/ powstających na skutek powiększania powierzchni wyspy w tym miejscu oraz relikty budynku z ceglana posadzką /znanego z planu miasta z 1803 r./ i brukiem kamiennym, nie natrafiono na żadne ślady, które można wiązać z miejskim murem obronnym.
  7. Stawowisko Hybitwy 3 - relikty nowoczesnego mływa wodnego /7/ ze sławiełkami walcowymi w dolinie Narwi znalazłono zniszczone koła młyńskie oraz ceramikę z XVII w. Brak jednak wyraźnych śladów budynku.
  8. Przypadkowe znalezisko żelaznego miecza z XVI wieku na Fopławach-środku wczasowym Pułtuska.

Materiał zabytkowy znajduje się w Pułtusku w Muzeum oraz w pracowni ekspedycji wykopaliskowej ON.

PULTOSK
woj. ciechanowski
Zamek

PP Pracownie Konserwacji Zabytków
Pracownia Archeologiczna-Konserwatorska
Oddział w Warszawie

W badaniach udział brali mgr. mgr. Marek Mierosławski /autor sprawozdania/ Z. Polak, Dorota Stabrowska, Sławomir Roszyk /6 miesięcy/, Ryszard Cędrowski /2 miesięcy/, Andrzej Gołębziak /2 miesięcy/. Finansował WKZ w Ciechanowie. Ósmy sezon badań. Zamek i grodzisko /XII-XVIII wiek/.

W trakcie tegorocznych badań eksploracja skończona została w południowo-wschodniej części dziedzica tzn. w późniejszej części wykopu nr VIII i wykopie nr XIII /przedbranie/.

W wyeksplorowanej w roku poprzednim części wykopu nr VIII podjęto próbę odsłonięcia warstw grodu XII-to wiekowego zalegających pod nasypem piaskowym. W wykonanym sławiełkiem sondżu stwierdzono układ podobny, jak w wykopie nr X, tzn. dwie fazy wału piaskowego i przylegająca do nich warstwa kulturowa z paleniskami z kamienia i dość dużą ilością ceramiki. Warstwa ta miała grubość około 1,5 m, pod nią zalegała niszczone piasek do głębokości około 9 w pozytywnej pozycji dziedzica. W podobnym sondżu w późniejszej części tego wykopu stwierdzono układ warstw prawie poziomy, co świadczy, że od tej strony wał grodu przebiegał bardziej na północ.

Zasadnicze badania rozpoczęto w wykopie nr XIII od adopcji około 1,5 m warstwy wapienistej. Od tego poziomu rozpoczęto eksplorację warstw z konstrukcjami drewnianymi. Odsłonięto około 15-metrowej długości fragment drogi północnej i rzędy chat po obu jej stronach. Od trzeciego poziomu wykop został poszerzony o pozostałą, północno-zachodnią, część wykopu nr VIII. Był to około 12-metrowej długości fragment drogi centralnej. Od tego poziomu cały wykop miał około 140 m² powierzchni i obejmował w planie dwie ulice łączące z płaszcem na ich skrzyżowaniu, dużą chatę wieńcową z podziemiai od południa, moszczoną drewnem podwórko i chatę wieńcową z sumikowo-łątkową dobudówką, na północ od drogi północnej. Plan ten z niewielkimi modyfikacjami był kontynuowany w pierwszych 6 poziomach zabudowy. Od poziomu siódmego zabudowa północna zanika i na jej miejscu pojawia się nasyp piaskowy. Siódmy i ósmy poziom zabudowy występują już tylko w południowej części wykopu. Razem niższość warstw z drewnem wynosiła około 3,5 m.

W roku bieżącym odsłonięto około 80 obiektów architektury drewnianej. Przeważnie są to chaty wieńcowe o różnym typie podwalni. Towarzyszą im zabudowania gospodarcze związane z konstrukcjami ramowej, sumikowo-łątkowej i płotowej. Wszystkie drogi miały od 2 do 3 metrów szerokości i były moszczone deskami i dykami utworzonymi na dwóch lub trzech legarach.

W trakcie tego sezonu uzyskano z dziedzina około 50 tys. zabytków ruchomych, w tym około tysiąc zabytków wydzielenych.

Jednocześnie wykonano około 50-cio metrowej długości przekop sondowy przez fosę Zamku w kierunku północ-południe, miał on miejscami do 4 metrów głębokości. Wykop łączył podmurze wzgórze zamkowe w rejonie Domu Dużego z murem otaczającym kaplicę św. Magdaleny. W południowej części tego wykopu odsłonięto wyłącznie grubą warstwę humusu i piaskowe warstwy namuliskowe. Wydaje się, że cała zawartość fosy musiała zostać wcześniej wybrana z trakcie zakładania i porządkowania parku. W części północnej, przy murze kaplicy, odkopano pozostałości mocno przesuniętego ornamentaryka z różnych okresów. Miejscami na głębokości od 2 do 3 metrów zachowały się groby wkopane w ośleo. Jest to prawdopodobnie najwcześniejsza faza tego ornamentaryka, ponieważ jedna z odsłoniętych oszerek miała siwielkie kabłączki skromnie półtorazwójowe, datowane na początek XIII wieku. Rejon ten przebadany został tylko w niewielkim stopniu i wymaga oddzielnych badań.

W trakcie nadzoru nad pracami ziemnymi budowy udało się zadokumentować przekrój przez wschodnią skarpe wzgórze zamkowe. Jest to profil o wysokości około 8 m i długości do 15 m, na którym widoczne są kolejne fazy formowania stoków wzgórze i wałów grodu.

Na dziedzinie zamkowej prace archeologiczne zostały zakończone. W przyszłym sezonie prace będą prowadzone na zewnątrz zamku.

Materiały i dokumentacja znajdują się w Pracowni Archeologiczno-Konserwatorskiej PP PKZ O/W-w

BAGIĄŻ, Tuchola
woj. bydgoskie

Uniwersytet Łódzki
Katedra Archeologii
w Łodzi

Badania prowadziła Pomorska Ekspedycja Archeologiczna UL.
Finansował Uniwersytet Łódzki oraz Urząd Wojewódzki w
Bydgoszczy. Piętnasty sezon badań, Grodzisko z 2 połowy
XIII w - stolica kasztelanii. Sprawozdanie opracował
mgr Maciej Traciński.

Badania skoncentrowano w północno-wschodniej części wyspy na terenie zagłębienia pomiędzy wewnętrzną, cokolnym wałem grodziska, a wałem - przedpiersiem. Wykopy swym zasięgiem obejmowały część stoku wału wewnętrznego, jego podstawę, dalej na północ teren suchej fosy między wałami oraz podstawę wału - przedpiersia. Dodatkowo wykonano wykop na północ od wału wewnętrznego. Wykopy te wypełniały lukę w całościowym przekroju wyspy na linii północ-południe. Badania powierzchniowe wynosiły 237,5 m².

Badania wykazały, że fosa, będąca obecnie zagłębieniem, powstała przez przekopanie przedpola grodu od strony północnej. Wybrany materiał posłużył do umocnienia skośnego wału grodziska oraz usypiania wału - przedpiersia.

Na dnie fosy oraz u podnóża stoków wałów stwierdzano ślady konstrukcji drewnianych utworzonych na linii wschód-zachód. Przekształcenie ich nie jest dostatecznie jasne, być może służyły do zabezpie-